

ZPRÁVY

ČESKÉ SPOLEČNOSTI RUKOPISNÉ

7

Řada: VII

ISSN 1213-9033

Duben 2012

Obsah

Články

Zdenko F. Faneš: *Kdo byl kníže Neklan?* 153

Jiří Urban: *Rukopisy, obrození a nástup avantgard* 157

Recenze 161

Členské zprávy 164

Drobné zprávy 167

Kdo byl kníže Neklan?

ZDENKO F. DANĚŠ

Málo, malinko nám zbylo z pohanské české mytologie. Snad se ještě něco skrývá v pohádkách, ve jménech obcí, ale moc se toho už nedozvíme. Písmo přišlo až s křesťanstvím, a křesťanství považovalo pohanské pověsti za báchorky nehodné pozornosti. Vždyť i Kosmas se jaksí ostýchá mluvit o dobách, ze kterých nemá spolehlivé prameny. Omezuje se na příchod Čechů a jejich dějiny od Kroka po Přemysla. Pověst o dívčí válce pozměnil podle římské pověsti o únosu Sabine. O dalších pohanských Přemyslovcích se zmiňuje jen krátce a ne příliš uctivě. A k Lucké válce se vrací jakoby si teprve dodatečně vzpomněl, když už se dostal až k historickému Bořivoji. Ale, naštěstí, vzpomněl si. A musila to být pořádná rvačka, když jí Kosmas věnoval téměř celou kapitolu desátou až třináctou!

Kolik je v pověsti historické skutečnosti a kolik je fantasie pozdějších vypravěčů, to se už nedozvíme. Byl Vlastislav skutečně takový ukrutník, že se ho Neklan a všichni Češi báli? Padli skutečně všichni Lužani, kromě toho desertéra Straby? A byly to skutečně uši jeho manželky, nebo tu ubohou ženu zabila ta macecha a uši jí uřízla? A jak to bylo s tím Turem, Čsmírem, nebo jak se jmenoval? Vypůjčil si Neklanovu zbroj? Nějak se příliš podobá Homérovu Patroklovi: nepřibásl jste si to, pane Kosmas? A vylákal opravdu Durynek Zbislava do lesa, aby mu ukázal rybičky pod ledem? Vždyť ho mohl tou sekerou zabít doma, v útulném teple krbu!

A vůbec: ta pověst nedává smysl. Pokusme se tedy vynechat méně důležité body a vyčerpát ze zbytku pověsti něco o povaze jejich klíčových osobností.

Jestliže mezi Neklanem a Bořivojem byl na stolci přemyslovském jenom Hostivít, a jestliže Bořivoje pokřtil svatý Metoděj, pak spadá Lucká vála do počátku devátého století. Tou dobou proniká křesťanství do střední Evropy a s ním povědomí o středomořských civilizacích. Ovšem, od Kosmovy doby ji dělí přibližně tři století. To je časový úsek, který nás dělí od časů Kozinova Chodského povstání nebo Pragmatické sankce Karla VI., a za tak dlouho se toho dá vymyslet, pozměnit, splést a přibáslit mnoho. Vynecháme tedy Strabu, vědmy, příšery,

věštby i obětního oslíčka nebo jalovici a zbyde nám asi tucet více-méně důvěryhodných prvků, které srovnáme s informací z RK:

1. Knížectví Přemyslovců tehdy asi zahrnovalo oblast dnešní Velké Prahy, se svým jihozápadním výběžkem směrem k dnešnímu Berounu, a severozápadním směrem k Lounům.
2. Tam sousedilo s knížectvím Luckým, jehož osou byla dolní Ohře.
3. Na rozhraní asi byl stav neustálé války, loupežení, vypalování a zajímání do otroctví, pravděpodobně ne příliš odlišný od toho, který panoval ve starém Řecku podle spisů Herodotových.
4. Čechům vládl Neklan. (Znamená jeho jméno Nepřemožený, nebo Vyhýbající-se-boji?)
5. Českému vojsku nevedel sám Neklan, ale jeho generál.
6. Lučanům vládl Vlastislav (v RK Vlaslav). On také vedl vojsku Luckému.
7. Vlastislav měl syna Zbislava, kterému vydržoval vychovatele, (polabského Slovana nebo Němce?), zvaného Duryнка. (Je to jméno osobní, nebo jenom označuje zemi, dnešní Thuringen, ze které Durynk přišel?)
8. Pohraniční šarvátky vyvrcholily válkou, ve které vojsko Přemyslovců na hlavu porazilo Lučany. Vlastislav padl v boji.
9. Podle tehdejšího zvyku se očekávalo, že Neklan dá vyvraždit všechny potenciální mstitele Vlastislavovy smrti, především tedy prince Zbislava.
10. Kupodivu, Neklan Zbislava ušetřil.
11. O něco později vychovatel Durynk useknul žáku Zbislavovi sekerou hlavu a odvezl ji knížeti Neklanovi.
12. Durynk se oběsil.

Kosmas i básník RK se shodují v tom, že Neklan pověřil velením vojsku svého generála. Byla to známka zbabělosti, jak to vykládá Kosmas, nebo považoval Neklan za svoji povinnost vládnout, a věci vojenské svěřil odborníkovi?

Básník RK nás seznamuje se zradou Kruvojovou, o které Kosmas mlčí. Zdá se, že onen Kruvoj měl hájit Pražské knížectví proti Luckým výbojům a místo toho se s Vlastislavem spojil. Jestliže konečná bitva byla svedena u dnešního Turska, pak Kruvojova tvrz byla někde mezi Prahou a Turskem. Z Prahy do Turska je asi patnáct kilometrů, odtud k řece Ohři třicet až čtyřicet kilometrů. Lucké vojsko bylo tedy na několikadenním válečném tažení, kdežto Neklanovo knížectví hrozilo nebezpečí nejen zvenčí, ale též zevnitř, v samé blízkosti Prahy. Podcenil Neklan Vlastislavovy ambice? Přecenil Vlastislav svoji vojenskou moc? Podcenil Vlastislav Neklana jakožto válečníka?

Prameny Kosmovy věnují velkou pozornost příběhu Zbislavovu a Durynkově osobní tragedii. Básník RK se o nich nezmiňuje. Pokládal je za bezvýz-

namné epizody, na kterých by si pochutnal novinář jednadvacátého století, ale ne básník hrdinských činů?

Proč ponechal Neklan Zbislava na živu? Kdyby byl pedofil, vzal by si Zbislava s sebou; ale on ho nechal žít v zemi porobených nepřátel; ponechal mu jeho vychovatele; dokonce mu vystavěl hrad Draguš! Chtěl z něj vypěstovat panovníka domácího původu, který bude pod dohledem Pražské dynastie? Svěřil Neklan takový dohled Durynkovi?

Durynk musil být osobou vynikající. Nejen si ho Lucký kníže vybral za učitele mladého prince, ale i vítězný Neklan si ho podržel. Byl to snad Viking, mořeplavec, který poznal kultivované Středomoří, a bylo jeho úkolem zcivilisovat Lucké knížectví?

A proč Durynk Zbislava zabil? Zbláznil se? – Stávají se takové případy. Ostatně tisk přináší takových odporností až moc! Ale myslím, že takový patologický případ by neposkytnul látku na tak trvalou pověst. Spíš bych si přisadil na to, že se Neklan přepočítal. Že zkrátka milý Zbislav v duchu říkal Neklanovi: „Zabil jsi mi tatínka, máš to u mne schované. Až vyrostu, vyřídím si to s tebou.“

Je možno, že mezi luckou válkou a smrtí Zbislavovou uplynulo několik let a z „chlapečka zlatých, hebounkých kadeří, jež čekaly na postřižiny“ zatím vyrostl nebezpečný, mocichtivý teenager. Pověst nám neříká nic o Zbislavových příbuzných, ale dá se předpokládat, že tam podle Ohře byli jeho strýčkové a bratranci, kteří v Neklanově politice viděli slabost a příležitost k revoluci. Ovšem, byl tu ten Durynk, Neklanův důvěrník. Jestliže se tedy Zbislav chtěl vymanit z Přemyslovského poddanství, případně sám se zmocnit Pražského knížectví, musil se napřed zbavit Durynka.

Jenže tentokrát se asi přepočítal Zbislav. Dá se předpokládat, že Vlastislav najal synovi učitele, který vynikal v umění své doby: a boj jistě byl uměním důležitým. Zkrátka, jestliže tam na Draguši klíčila nějaká Lucká revoluce, pak ten nepohodlný Durynk měl být její první obětí. Jenže on asi švihnul tou svou sekerou a bylo po Zbislavovi, po povstání, po Luckém knížectví.

Ale bylo taky po Durynkově učitelské kariéře! Co teď? Nezbylo než osedlat koně a honem do Pražského hradu i s hlavou nešťastného Zbislava. Tam musil Durynk oznámit celou událost a také ospravedlnit své jednání. Jirásek dává Durynkovi do úst slova: „Hle, mstitel krvi otcovy, který by vás jednou hubil ...“ Má Jirásek pravdu? Byl by Zbislav hubil? - Inu, měl k tomu důvod.

Ale co Durynk? Kdopak si najme knížecího učitele s jeho pověstí a minulostí? Bude on někomu vysvětlovat, že je v tom nevinně, že Zbislav začal, on že chránil sebe i knížectví Přemyslovské? – Asi mu nezbyvalo než se oběsit. Inu, učitelé na tom vždycky byli špatně. Ono se řekne: dva měsíce prázdnin ...

Co však lze usoudit o povaze a plánech knížete Neklana?

Domnívám se, že to byl člověk na svou dobu příliš moderní. Asi pochopil, že vzájemné vyvražďování, oslepování a kastrování skutečných i potenciálních nepřátel musí skončit. Že to, čemu pozdější dějepisci říkají „doba zmatků“, nevede k ničemu jinému než k vypálené, zubožené zemi, pobitým mužům, znásilněným ženám, zotročenému obyvatelstvu, bídě a moru. Bránil a vyhýbal se válce ne pro svou zbabělost, ale pro svou moudrost. Doufal, že Lucká válka bude poslední válkou vůbec? Že po tomto nutném zlu bude mír, bezpečí, blahobyt a rozkvět?

A možná, že nakonec i ti Lučani poznali, že to Neklan mínil dobře: nevím o žádné známce pozdější severočeské nenávisti vůči Praze, takže asi těm Lučanům pod Neklanovou vládou nebylo zle.

Pověst o Lucké válce a o Duryňkově vraždě by asi zněla jinak, kdybychom ji dostali přímo od Neklana, nebo dokonce od Duryňka. Bohužel, máme ji od neznámých bardů, dítek své doby, přepracovanou generacemi vyprávěčů. Co oni věděli o plánech panovníků, o spiknutí princů, o pokroku, o možnostech slušné vlády?

Rukopisy, obrození a nástup avantgard

JIRÍ URBAN

U mnohých zájemců o naši historii vzbudila pozornost nedávno vydaná kniha s názvem *Kultura v českých dějinách 19. století* s podtitulem *Ke zrodu, genezi a smyslu avantgard*. Autorem je PhDr. Martin Kučera, CSc. z Historického ústavu Akademie věd ČR. Objemná kniha o 620 stranách ohromuje rozsahem rejstříků. Ve jmenném je uvedeno přes 2000 jmen. Věcný rejstřík, který by vyjevil strukturu ostatních kulturních fenoménů, zde bohužel není, zato seznam literatury k tématu přesahuje 1000 položek. Hned na obálce si čtenář může přečíst, že kniha „vyráží dech“ a „pomáhá vyjevovat nové inspirující a zakládající přístupy“.

Zde nemůžeme tyto přístupy sledovat v celkové šíři, omezíme se jen na problematiku Rukopisů, které nesporně byly nejsilnějším inspiračním zdrojem uměleckého tvoření v 19. století. Spor o jejich pravost se zasloužil o hlubší sondy do naší historie a také ovlivnil genezi moderních myšlenkových proudů. Snad to není třeba nějak zvláště dokazovat, vždyť toto stanovisko dnes zastávají i mnozí představitelé oficiální vědy, věřící v podvrženost Rukopisů. Nedávno na konferenci o Václavu Hankovi prohlásil Prof. Hroch, že příliš nezáleží na pravosti, ale hlavní prý je, že Rukopisy sehrály pozitivní roli v době národního obrození. Jiný současný publicista (Jindřich Toman) přisuzuje Rukopisům pozitivum naopak v tom, že boje o jejich pravost „velice významně přispěly k velkému rozvoji české vědy, která se tak dostala na evropskou úroveň“. Zdá se tedy, že stará teze z doby před sto lety, že „Rukopisy jsou zlo, které musí být zničeno“, se snad již definitivně opouští. Zajímavý tudíž bude náhled historika Kučery v knize, kterou mám před sebou. Přejdeme *in medias res* na stranu 161, kde čteme: „Královédvorskému a Zelenohorskému rukopisu byla věnována neúměrná pozornost“. Autor zajisté míní, pozornost neúměrně velkou. Do jisté míry s tím můžeme souhlasit, ovšem s výhradou, že někde mohla ta pozornost být ještě větší, jinde podstatně menší. Příkladně Masarykovo snižování estetické hodnoty Rukopisů nemuselo jít až tak daleko a jazykovědci Gebauerovi by slušela větší zdrženlivost v interpretaci chemických zkoušek Bělohoubkových.

Kučerovo doznání o neúměrné pozornosti však poněkud kontrastuje s tím, co sám o kulturních jevech kolem Rukopisů čtenáři tlumočí. Například značnou

pozornost Rukopisům věnovali Palacký se Šafaříkem. Kučera však o jejich vztahu k Rukopisům zcela mlčí. Snad můžeme být spokojeni, že se zde nesetkáváme s konstrukcemi, jako že Palacký Rukopisy licoměrně nebo navenek hájil, anebo s tím, že by Šafařík nevěřil v jejich pravost, jak nedávno usoudil jiný představitel naší historické vědy.

Zdálo by se tedy, že autor upustil od dřívější metodiky, kdy výklad rukopisné otázky byl nutně spojen se snižováním odborné či mravní úrovně zastánců jejich pravosti. Toto zdání ale hned vyvrací text na str. 91, kde je vzpomenuo času Metternichovy perzekuce takto:

*Za daných mocenských konstelací nepřekvapí, že jednotlivci z řad **zakomplexovaných** (důraz J.U.) českých vzdělavců se buď odnárrodnili, aby snáz pronikli do státní administrativy a získali záruky kariérního postupu, nebo na svoji pěst hledali nejrůznější kompromisy s mocí, jež měly uspokojit jejich mocenské aspirace tím způsobem, aby se uplatnili a přitom si minimálně zadali, aby si aspoň navenek zachovali čistý „národní“ štít (případ Tomkův, Vocelův, bratrů J. a H. Jirečkových). Před březnem 1848 byl tento postoj českých intelektuálů více marginální, zato později se stal závažným.*

Podobným způsobem je kádrován též Erben, ale jeho přínos pro kulturu tak zcela anulován není. Zato u Vocela, Tomka či Jirečků se o jejich přínosu pro kulturu nedozvídáme ničeho. Za podstatné pro kulturu 19. století tedy považuje autor jen výše vyjevené skutečnosti. Toto počínání by snad šlo pochopit s tím, že autor projevy kultury spatřuje především v krásné literatuře a věd nepřisuzuje velkou váhu. K takovému přístupu lze ovšem mít vážné výhrady. Znameníá publikace historiků Janka a Štrbáňové *Věda Purkyňovy doby*, která nemá tu čest být uvedena v rozsáhlém seznamu literatury o tisíci položkách, obsahuje pasáž, která si zaslouží připomenutí:

Je ironií dějin, že se v dnešním širším historickém povědomí spojuje české národní obrození téměř výhradně s krásnou literaturou, hudbou a výtvarným uměním, byť česká věda s tímto vývojem držela krok a v mnohém mu razila cestu. Mezi vědci a umělci existovaly stálé, zcela pravidelné kontakty, uskutěčňovaly se na půdě Muzea, spolků i neformálních společností, v okruzích odborných časopisů, ale i v soukromých kroužcích a salónech Purkyňů, Fričů, Náprstků ... Neustálé prolínání kulturních vlivů bylo nejlepším inspiračním zdrojem vědy i umění a projevovalo se také úsilím o takovou výchovu národa, v níž by věda a umění byly dvěma stranami jedné mince.

Bez mravní úhony vyvázl významný představitel naší prehistorie a archeologie Prof. J. L. Píč. Ale jen proto, že o něm a jeho kulturním snažení v knize není jediná zmínka. Na přednášce *Josef Ladislav Píč a zápas o pojetí archeologie na přelomu 19. a 20. století*, kterou nedávno ve Společnosti přátel starožitností pronesl Dr. Sklenář, byly vysoce oceněny obrovské Píčovy zásluhy na poli české archeologie a muzejnictví. A také zde bylo potvrzeno, že v současné době se více čerpá z Píče než z děl jeho dřívějších kritiků.

Samostatnou a závěrečnou kapitolou Píčova života bylo jeho vystoupení k Rukopisům. Odehrálo se to právě před sto lety, tudíž není od věci zde věc stručně připomenout, a to tím spíš, že ta epizoda zřetelně vyjevuje střet nositelů nových myšlenkových proudů se starší generací a je významnější. (K tomu ještě sluší dodat, že M. Kučera pod 19. stoletím míní dobu až do první světové války.)

Ve snaze získat pro Rukopis královédvorský objektivní paleografická stanoviska zahraničních badatelů, nezatížených domácím rukopisným bojem, vypravil se Píč s Rukopisem královédvorským a některými dalšími za experty do západní Evropy. Když po návratu publikoval článek *Rukopis královédvorský před mezinárodním fórem paleografů skvěle obstál*, stihl ho posměch. Po jeho sebevraždě sepsalo 52 intelektuálů prohlášení, v němž se uvádí, že „podvrženost Rukopisu královédvorského (i zelenohorského) a jejich sepsání Hankou a Lindou prokázána byla ... nevývratnými důkazy“ a deklaruje se uzavřenost sporu s **definitivní platností**.

Tehdá se ještě věřilo Dolenskému, že se Václav Hanka podepsal do Zelenohorského rukopisu kryptogramem, věřilo se Gebauerovým důkazům z koincidence i důkazu z berlínské modři, jejíž přítomnost v jedné iniciále Rukopisu královédvorského měla dokazovat jeho novodobý původ.

Tento tzv. Silvestrovský manifest však nepodepsal Jaroslav Goll, známý svými historickými námitkami proti pravosti Rukopisů, které ale sám nepovažoval za „nevývratné důkazy“. Předpověděl, že spor o pravost Rukopisů ještě dlouho potrvá.

V Kučerově publikaci je hodně prostoru věnováno teoretickým otázkám, které mají blízko k podstatě kulturního tvoření. Věnována je tomu kapitola první, nazvaná Metodologické východisko, čítající celých padesát stran a kapitola závěrečná – s podtitulem *Několik ohlédnutí po filosofii dějin kultury* – o sto dvaceti stranách!

Když už je v knize tolik prostoru věnováno filosofování o kulturním tvoření, pak nás eminentně zajímá, jak autor podává dílo Františka Mareše, dvojnásobného rektora Karlovy univerzity, jenž hodně vykonal pro poznání Rukopisů a jako filosof zaujal obecnější stanovisko k tvoření a kultuře vůbec. Toho se

dotýká jednak ve své *Fysiologii*, jednak jsou tím naplněny jeho drobnější filosofické spisy, jejichž samotné názvy již mnohé napovídají. Uvedme zde aspoň tyto: *Idealismus a realismus v přírodní vědě*, *Životní účelnost*, *Pravda v citu*, *Život – tvůrčí síla*, *Psychologie bez duše*.

Žádná z nich není uvedena v rozsáhlém seznamu literatury. Oproti tomu zde nacházíme Bergsonův spis *Vývoj tvořivý*. Tento Marešův současník a možno říci spřízněná duše v boji proti pozitivizmu za vitalismus, je v jmenném rejstříku vybaven devíti odkazy, Mareš jen jedním, a to v příčině polemiky s filosofem Krejčím. Marešovy monografie k Rukopisům se ovšem datují až do doby po první světové válce, nicméně pro filosofické náhledy a metodologii, čemuž Kučera věnuje mimořádnou pozornost, takové časové omezení neplatí.

Z uvedených ukázek se vyjevuje, že se autor usilovně snažil, aby „neúměrná pozornost“, věnovaná dříve Rukopisům, byla v nové době kompenzována „přiměřeným“ mlčením.

Autor se ve svých úvahách také dostává k době dosti nedávné. O mimořádné pozornosti, které se dostalo Rukopisům zásluhou spisovatele, kterého z jistých příčin raději nejmenuje, referuje na straně 161 takto:

V roce 1968 tým vědců v čele s žákem Felixe Vodičky Mojzírem Otrubou a předním expertem v oblasti kriminalistické techniky, zástupcem náčelníka Kriminalistického ústavu Veřejné bezpečnosti Dobroslavem Srncem, s definitivní platností dokázal, že v otázce pravosti rukopisů se nemýlili ani Antonín Vašek a Alois Vojtěch Šembera, ani Jan Gebauer a vědci z Masarykova okruhu Athenaea.

Neomylnost jmenovaných veličin mají tedy zajišťovat materiály tzv. Ivanovova týmu, jejichž průkaznost odmítla v roce 1975 Vědecká rada Kriminalistického ústavu a v roce 1992 další oponentní komise nedoporučila o nich diskutovat, aby rozvířené diskuse nemohlo být zneužito obhájci Rukopisů. Dalším specifikem těchto materiálů je, že nebyly zveřejněny v úplnosti, údajně z finančních důvodů.

Nedávno zjistil Dr. Sršeň z Národního muzea, že iniciály Rukopisu královédvorského byly dodatečně restaurovány až dlouho po nález. To ukazuje, že závěry Ivanovova týmu, vycházející z rozboru iniciál, jsou nesprávné a že se rovněž mýlil Jan Gebauer, když nález berlínské modří v iniciále N přikládal zásadní důležitost a naopak za bezvýznamné považoval další zjištění chemiků Bělohoubka a Šafařika, svědčící pro velké stáří Rukopisu královédvorského. Mnohem blíže pravdě se dnes jeví sto let stará předpověď Jaroslava Golla nežli stanovisko současného historika, silně poznamenaného tendencí.

Recenze

Lubomír Sršeň: *Nevšední příběhy portrétů. Puchmajer, Sedláček, Hanka Rajská, Němcová. Praha, Vyšehrad a Národní muzeum 2011, 144 s. ISBN 978-80-7429-230-9.*

Publikace PhDr. Lubomíra Sršně, dlouhodobě se věnujícího studiu portrétní malby období 16.–19. století, nazvaná *Nevšední příběhy portrétů* je zaměřena na přiblížení autorovy metody při potvrzení či vyvrácení identifikace osob na portrétech jim připisovaným. Kniha bohatě doprovázená kvalitními barevnými ilustracemi je určena spíše pro laickou veřejnost a ukazuje místy až detektivní pátrání vedoucí k identifikaci zobrazované osoby; například díky detailu zobrazujícímu matematický poměr mezi kuželem, koulí a válcem bylo možné portrét označovaný za „mladého muže-matematika“ identifikovat jako podobiznu matematika a kněze Josefa Vojtěcha Sedláčka. V knize předkládá Dr. Sršeň příběhy portrétů celkem pěti českých buditelů: Antonína Puchmajera, Josefa Sedláčka, Václava Hanky, Bohuslavy Rajské a Boženy Němcové. Autor se však nespokojuje jen s líčením osudů konkrétního portrétního a průběhu jeho ztotožnění s konkrétní osobou, ale doplňuje je širokými informacemi o dané osobě, jejím kulturním významu, to vše zasazeno do kontextu dobového i současného.

Rukopisníky zaujme z osob v knize uvedených především Puchmajer a přirozeně Hanka. U Puchmajera je mimo jiné připomenut jeho podíl na dešifrování Libušina soudu (Rukopisu zelenohorského), a Puchmajerův význam pro novodobou českou poezii, včetně ukázek jeho básní. Ke kvalitám ranně obrozenecké poezie autor uvádí: „*Jak dalekou cestu musí ještě tato poezie urazit, než dospěje k Máchovu Máji! ... moderní čtenář by z některých básní opravdové potěšení mít nemohl.*“ Maně se čtenáři vkrádá na mysl, jak tedy mohl někdo v témž čase složit básně Rukopisů?

Kapitola věnovaná portrétní Václava Hanky vychází především z autorovy podrobnější studie (*Příspěvky k poznání osobnosti Václava Hanky*, vydané ve *Sborníku Národního muzea v Praze, řada A – Historie*, sv. 63 (2009), čís. 1–4; viz též moji recenzi ve *Zprávách ČSR VII/3*, s. 66), a sleduje především genezi proměny (doplňování) známého Hankova portrétní od Antonína Machka. Dále autor připomíná svoji hypotézu o Hankově účasti na úpravě renesanční miniaturní údajného Weceslava Hankonidese, Hankova hypotetického předka,

aniž však (na rozdíl od své předchozí studie) uvádí, že Hanku nelze s miniaturou přímo spojit, a není ani zcela jisté, zda byla skutečně v jeho majetku. Zde bych jen připomněl Hankův vlastní výrok o „lesku“ získaném od možných šlechtických předků „*jestliže se člověk neproslaví sám, jméno druhého ho neproslaví*“. Vzhledem k zaměření knihy autor může jen lehce připomenout svoje zjištění o možném (či lépe řečeno nemožném) Hankově podílu na vzniku RKZ: „*Podařilo se mi objasnit, jak nešetrně Hanka zacházel s RK, a došel jsem k závěru, že v Hankovi už dále nemůžeme hledat tvůrce tohoto rukopisu. Přesvědčil jsem se, že na to neměl dostatečné schopnosti. Zpochybnil jsem tím dosavadní všeobecně rozšířené přesvědčení odborníků i laické veřejnosti, že Hanka RK i RZ padělal.*“ Doufejme, že toto autorovo zjištění bude odbornou i laickou veřejností přijato. I k tomu může napomoci tato publikace.

KAREL NESMĚRÁK

Gisela Kaben: Die Königinhofer und Grünberger Handschriften – Mythos im 20. Jahrhundert? In: *Deutsche – Tschechen – Böhmen. Kulturelle Integration und Desintegration im 20. Jahrhundert.* Herausgegeben von Steffen Höhne und Ludger Udolph. Köln, Weimar, Wien, Böhlau Verlag 2010. Band 1, s. 303–322.

Gisela Kaben je mezi rukopisníky již známa. Ve *Zprávách České společnosti rukopisné* VI/6 vyšla recenze na její článek *Rukopis královédvorský a zelenohorský – Umfeld der Entstehung und Rezeption zweier gefälschten Handschriften* (Rukopis královédvorský a zelenohorský – prostředí vzniku a recepcce dvou padělaných rukopisů).

Již tato recenze zmiňuje, že autorka se pouští do spekulací a používá množství cizích slov, která znesnadňují porozumění. Tyto znaky autorčiny tvorby se bohužel vyskytují i v článku psaném téměř o deset let později.

Nad článkem ze sborníku, který se věnuje soužití Čechů, Němců a Židů u nás ve 20. století, se čtenáři vybaví různé internetové diskuse o humanitních vědách a jejich neužitečnosti. Je totiž skutečně těžké najít v článku hodnotné myšlenky.

Po stručném přehledu rukopisného sporu a jeho současného stavu nastiňuje autorka hypotézu, že spory o RKZ mají kulminační body ve třicátých, šedesátých a sedmdesátých letech, jakož i od poloviny devadesátých let 20. století. „*Tento rytmus je tak markantní, že potřebuje vysvětlení,*“ soudí autorka. Tyto kulminační body jsou údajně ukazateli znejistění.

Ve třicátých letech tu bylo ohrožení německou říší, jež prý stejně jako Rukopisy spočívala na domněle staré mýtické konstrukci. Zranění národní suverenity

roku 1968 bylo novým podnětem ke studiu minulosti národa. Autorka zmiňuje zkoumání v Kriminálním ústavu a publikace Dolanského. Důvod pro zájem o Rukopisy v devadesátých letech vidí autorka ve vyhlášení samostatnosti Slovenska a vstupu do EU.

Diskusi o Rukopisech dělí Gisela Kaben na dva tematické komplexy: národa a jazyka. Pojem národa, jenž je u nás v distanci k instituci státu, se odráží též v Rukopisech. „*Právě když (Rukopisy) postulují nezměnitelnost a nepomíjivost domněle původního českého národního charakteru, spekulují implicitně s proměnlivostí tohoto národa, jehož základy nejsou tak pevně spojené, aby se nemusely stále znovu uspořádávat a konsolidovat*“. Další úvaha vede ke Slovákům, čechoslovakismu a k reálnému socialismu, který se dle autorky nežíkal integrace národních citů a resentimentů, pokud je mohl využít. Dojde také na sametovou revoluci a její národní aspekt a na „*rostoucí indiferenci mezi hodnotami a normami*“ jazyka. Koho to nebaví, může se zamyslet nad rozdílem mezi jazykovým patriotismem a jazykovým nacionalismem.

Funkci Rukopisů v národním diskursu vidí autorka v integrační akci ve vlastním kulturním výkonu a v ohraničení navenek. Tuto funkci však už Rukopisy ve 20. století neplní, což Gisela Kaben ilustruje například tím, že vzory demokracie jsme za komunismu nehledali v Rukopisech, ale v demokratických státech západní hemisféry (sic!).

Obránci Rukopisů dostávají v tomto článku výtka, že jejich pokusy udržet tradici RKZ tím, že na ni co možná v nezměněné podobě lpí, působí kontraproduktivně. Obránci by se měli poučit u malířů a skladatelů 19. století, kteří dali Rukopisům vlastní formu a tím se přenesli přes časovou vzpomínkovou hranici. Na tradici se totiž nemá tvrdošíjně lpět, ale má být partnerem v diskusi.

V poslední kapitole dochází Gisela Kaben k otázce z titulku a zodpovídá ji, že Rukopisy ve 20. století již mýtus nejsou. Důvodem je, že se nepodařilo vědeckými důkazy zakotvit Rukopisy v současnosti. Chyba obránců dle autorky byla, že se drželi konvenční interpretace mýtu. Měli se odvázat nové interpretace, k níž ukázal cestu František Palacký tím, že zjevně ahistorické výpovědi mediatisoval estetickými aspekty.

Na závěr je zde několik slov o postmoderně, originálu a autenticitě, a tvrzení, že Rukopisy dnes nejsou fikce, ale iluze. Namísto umění nastupuje technika iluzionisty, který chce publikum ne-li přelstít, pak přece aspoň přemluvit.

Nepochybují, že humanitní vědci dovedou napsat článek, u kterého čtenář mimo obor těžko rozliší smysl od nesmyslů a vaty. Tento článek bohužel obsahuje i zjevné věcné chyby. Tak autorka hovoří o chemících, kteří potvrdili roku 1935 pravost Rukopisů, „*ačkoli z Kriminálního institutu byl už k dispozici (korektní) důkaz, že se jedná o palimpsesty*“. Velmi podivné je také tvrzení, že

nad novým vydáním Rukopisů převzal roku 1951 záštitu Klement Gottwald, ve skutečnosti se nepochybně jednalo o edici Jenského kodexu, který předala Německá demokratická republika právě Klementu Gottwaldovi jako státní dar. Proto soudím, že je nutné přijímat obsah článku s velkou rezervou.

DANA MENTZLOVÁ

Členské zprávy

Nová adresa webových stránek České společnosti rukopisné

Oznamujeme všem členům a příznivcům naší Společnosti, že stávající webové stránky o RKZ a naší společnosti budou postupně přesouvány na novou adresu

www.rukopisy-rkz.cz

Tato adresa bude trvalou adresou našich webových stránek i do budoucna.

Z korespondence České společnosti rukopisné

V souvislosti se zveřejněním výsledků badatelské činnosti pracovníka Národního muzea Dr. Lubomíra Sršně, týkajícími se jednak schopností Václava Hanky k padělaní RKZ a jednak hmotné podstaty iniciál RK, které odporují hypotézám spisovatele Ivanova o vzniku RKZ, obrátil se Výbor ČSR na ředitele Národního muzea se žádostí o propagaci těchto nových výsledků tak, aby mohly být reflektovány příslušnými badateli a publicisty. Dopis Výboru ČSR i odpověď ředitele NM přetiskujeme na následujících stránkách.

Česká společnost rukopisná

160 00 Praha 6, Jugoslávských partyzánů 21

vážený pan
PhDr. Michal Lukeš, PhD.
generální ředitel
Národní muzeum
Václavské nám. 68
115 79 Praha 1

Praha, 17. února 2012

Vážený pane řediteli,

Česká společnost rukopisná, jejímž posláním je řešení sporných otázek kolem Rukopisů zelenohorského a královédvorského, dovoluje si předložit Vám k uvážení některé skutečnosti, které se staly aktuální v nedávné době.

Bezprostředním podnětem k tomuto dopisu byl nedávno vysílaný televizní pořad *Jen když nejsi Hanka!* (ČT2, 24. ledna t. r.), jehož prostřednictvím se teprve nyní mohla i širší veřejnost seznámit s výsledky bádání PhDr. Lubomíra Sršně, publikovanými sice již v roce 2008 ve Sborníku NM A 63, ale tehdy bez většího účinku na širší obec odborníků. Jde jednak o nové zhodnocení schopnosti Václava Hanky k padělání Rukopisů, jednak o nové poznatky o hmotné podstatě iniciál Rukopisu královédvorského, které odporují hypotéze spisovatele Ivanova a jeho týmu o vzniku RK.

V některých materiálech (zejména v databázi <http://www.manuscriptorium.com/>) jsou dosud informace, které mohou být chápány tak, že Národní muzeum bez zřetele ke zjištění Dr. Sršně, uznává hypotézu spisovatele Ivanova o tom, že iniciály RK byly falzátorem převzaty ze středověkého rukopisu, jehož písmo bylo odstraněno. Dovolujeme si proto požádat, aby odborníky Národního muzea byly zváženy důvody a možnosti k odstranění tohoto rozporu. Naši žádost zdůvodňujeme i tím, že mnozí badatelé a publicisté by jinak mohli nadále setrvávat na starých výkladech, které odporují nejnovějším poznatkům, učiněným na půdě Národního muzea.

Věříme, že tuto snahu České společnosti rukopisné o nápravu věci přijmete s pochopením a nebudete ji považovat za nemístnou. Tento náš podnět dáváme na vědomí i Ministerstvu kultury a dalším kulturním a vědeckým institucím.

Se srdečným pozdravem

RNDr. Karel Nesměrák, PhD.
předseda

Ing. Jiří Urban
jednatel

NÁRODNÍ MUZEUM

HISTORICKÉ MUZEUM | PŘÍRODOVĚDECKÉ MUZEUM | KNIHOVNA | MĚSTSKÉ MUZEUM | NÁPRAVČOVÝ MUZEUM | ČESKÉ MUZEUM HUDEBY

NÁRODNÍ MUZEUM
GENERALNÍ ŘEDITEL

Praha, 27. února 2012

Čj.: 2012/705/NM

Vážení pánové, zástupci České společnosti rukopisné,

děkuji za Váš dopis, reagující na vyslaný televizní pořad, v němž vystoupil dr. Lubomír Sršeň, přední odborník Národního muzea, zabývající se problematikou 19. století. Národní muzeum jeho vědeckou práci podporuje, nemůže však zaručit, že závěry jeho (nepochybně vynikající) studie o Václavu Hankovi, budou mít vliv na vědeckou veřejnost. Není to ani úkolem Národního muzea - jeho úkolem je památky, které ve svých sbírkách opatruje, zpřístupňovat veřejnosti v co největší míře a umožnit tak odbornou i laickou diskusi nad nimi, vznik vědeckých prací i popularizačních akcí. Není v silách muzejních pracovníků kontrolovat, zda a jak budou tyto zpřístupněné památky zkoumány a interpretovány.

Databáze Manuscriptorium je primárně zdrojem, který přináší digitalizované obrazy rukopisů. Popisy připojené k těmto obrazům jsou informativní a nelze je citovat jako vědecký zdroj. Skutečná diskuse a aktualizace závěrů bádání o konkrétních rukopisech probíhá na jiném fóru - formou článků, studií a odborných pojednání.

Děkuji Vám za pochopení a přeji mnoho úspěchů v činnosti Vaší společnosti.

S pozdravem

PhDr. Michal Lukeš, Ph.D.

Česká společnost rukopisná
RNDr. Karel Nesměrák, Ph.D., předseda
Ing. Jiří Urban, jednatel
Jugoslávských hrdinů 21
160 00 Praha 6

Drobné zprávy

(červenec 2011 – prosinec 2011)

- Na Šrámkově Sobotce se ve dnech 2.–9. července 2011 konal již 55. ročník festivalu českého jazyka, řeči a literatury s názvem *Bylo nebylo, je není – mýtus v literatuře*. Na prezentaci nakladatelství HOST představil editor Dalibor Dobiáš svazek Rukopisů královédvorského a zelenohorského.
- *Knižní novinky – časopis pro knihkupce, knihovny, nakladatele a čtenáře* otiskl v čísle 13–14 (11.7.2011) recenzi šéfredaktora Milana Šilhana na vydání RKZ v České knižnici, kde mimo jiné napsal: „*celá historie RKZ vydá na romány (ostatně dnes populární spisovatel Miloš Urban debutoval v roce 1998 románem Poslední tečka za Rukopisy, navíc v 1. vydání pod pseudonymem Josef Urban odpovídajícím jménu předsedy Rukopisné společnosti, která bojuje za jejich pravost.*)“ Tento nesmysl se jménem předsedy ČSR si vymyslel kritik Jaromír Slomek a po něm to zopakoval v habilitační práci Lubomír Machala z katedry bohemistiky na univerzitě v Olomouci.
- Internetový magazín Topzine.cz otiskl 18. července 2011 článek Šárky Turčkové *Znáte dědictví Rukopisů? Jedná se skutečně o podvrhy?* Autorka recenzuje vydání knihy RKZ v nakladatelství HOST.
- Nakladatelství Academia v edici Paměť vydalo knihu Libuše Koubské *Hvězdář diplomat*, která je věnována životnímu příběhu doyna české astronomie doc. Luboše Perka. Vzpomíná na svého dědečka JUDr. Václava Perka, který byl významným obráncem pravosti Rukopisů a prvním předsedou Československé společnosti rukopisné. Také vzpomněl na spolužáka z Jiráskova gymnásia Jaroslava Šonku, který se zúčastnil zkoumání Rukopisů tzv. Ivanovovým týmem.
- Český rozhlas, rádio Wave, připravil pořad *Literatura o Rukopisech* (20. července 2011). Redaktorka Karolína Demelová zpovídala Dalibora Dobiáše, editora kritického a komentovaného vydání Rukopisů, které vyšlo v nakladatelství HOST v edici Česká knižnice.
- *Literární noviny* v dvojčísle 30–31 (28.7.2011) otiskly rozhovor Ondřeje Mrázka s režisérem J. A. Pitínským *Bohémství polétavého anděla*. Několik otázek se týkalo Rukopisů. Pitínský připravuje pro Národní divadlo představení *Příběh Rukopisů královédvorského a zelenohorského*.
- *Literární noviny* v čísle 33 (18.8.2011) otiskly článek Jiřího Urbana *Rukopisy po dvaceti letech*.
- Slovanský ústav AV ČR a Knihovna Národního muzea uspořádaly 26.–28. září 2011 mezinárodní vědeckou konferenci *Václav Hanka 1791–1861–2011*.
- Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové připravila na úterý 27. září 2011 přednášku Ing. Jiřího Urbana *Pravda o Rukopisech Královédvorském a Zelenohorském*.
- Česká televize vysílala 28. září 2011 slavnostní večer ke Dni české státnosti z Nové scény Národního divadla, kde byla představena původní inscenace brněnského HaDivadla *Česká měna*. V inscenaci vystupují osobnosti českých dějin zobrazené na českých bankovkách, a část inscenace se týká i „zaručeně pravých a zaručeně českých“ Rukopisů.
- V Městské knihovně v Praze, pobočka Hradčany, se 19. října 2011 uskutečnila přednáška *Neznámé pohledy na Rukopisy*, pořádaná Českou společností rukopisnou.
- V sobotu 22. října 2011 se v Nových Mitrovicích uskutečnilo slavnostní odhalení informačního panelu věnovanému slavnému rodáku Josefu Lindovi. Panel připravila Společnost Národního muzea - Matice česká.
- Český rozhlas, regionální stanice Sever, vysílala 17. listopadu 2011 pozvánku na procházku *Po stopách Rukopisů z Turnova ke Hrubé Skále*. Mimo jiné zaznělo: „*Největším exponátem* [v muzeu

Českého ráje] je unikátní obraz Pobití Sasíků pod Hrubou Skálou, namalovaný Mikolášem Alšem a dalšími malíři. Měří 10×8,5 metru a zachycuje porážku saských hord Siegfrieda von Meissen zbrojním lidem českého feudála Beneše Heřmanova ve 13. století. Škoda, že jediný popis bitvy pochází z podvrženého Rukopisu královédvorského.“

- Časopis *Analogon*, číslo 64/2011, otiskl článek Andrewa Lasse *Tradice RKZ – esej o historickém a politickém významu RKZ*. Autor článku je profesorem kulturní antropologie na Mount Holyoke College v Massachusetts; umí výborně česky, do roku 1973 studoval základní, střední i vysokou školu v Praze, než byl s rodiči-novináři vyhoštěn z Československa.
- V pondělí 19. prosince 2011 se na schodišti Slavína na Vyšehradském hřbitově konalo pietní shromáždění k 100. výročí úmrtí zakladatele moderní české archeologie Josefa Ladislava Píče.
- Časopis *Tajemství české minulosti* (11/2011) otiskl článek Jiřího Pernese *Válka o Rukopisy*. Mimo jiné napsal: „Za nejpracovanější obhajobu rukopisů je třeba považovat práce Františka Mareše. Nejnovější poznatky obhájců pravosti rukopisů obsahují práce Julia Enderse.“
- Český rozhlas 1 – Radiožurnál vysílal 27. prosince 2011 rozhovor Lucie Výborné s Dr. Lubomírem Sršněm o jeho nové knize *Nevšední příběhy portrétů*.
- *Lidové noviny* otiskly 31. prosince 2011 v příloze *Orientace* článek Michala Lutovského *Prehistorik, kterého zničily Rukopisy. Podivuhodný příběh Josefa Ladislava Píče - badatele, který dal Čechům moderní archeologii.*, ve kterém mimo jiné napsal „do hry vstoupily Rukopisy ... Pokolikáté už zasáhly do lidských i badatelských osudů ony podivné archiválie, na jejichž obraně či popření si tříbilo sloh několik generací vědců a politiků. Psát v roce 1911 o českém raném středověku bez jasného stanoviska k Rukopisům nešlo, a Píč se k nim tedy musel a jistě i chtěl vyjádřit.“

JAROSLAV GAGAN

Česká společnost rukopisná (založena 1932)

Jugoslávských partyzánů 21, 160 00 Praha 6

e-mail: rkz@rukopisy-rkz.cz

IČO: 492 801 80

Bankovní spojení:

ČSOB, č. ú.: 223 260 897/0300

WWW stránky o RKZ:

<http://www.rukopisy-rkz.cz/>

WWW stránky ČSR:

<http://www.rukopisy-rkz.cz/csr/>

Elektronická konference o RKZ:

rkz-l@kix.fsv.cvut.cz

Zprávy České společnosti rukopisné

ISSN 1213-9033

Řada VII, číslo 7, vyšlo: 10. dubna 2012.

MK ČRE 13420

Vydává Česká společnost rukopisná, Jugoslávských partyzánů 21, 160 00 Praha 6.

E mail: rkz@rukopisy-rkz.cz. On-line přístupno na <http://www.rukopisy-rkz.cz/csr/>.

Vychází nepravidelně, nejméně dvakrát ročně. Rediguje RNDr. Karel Nesměrák, Ph.D.